ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (έκτο τμήμα) της 24ης Οκτωβρίου 1996 *

Στην υπόθεση C-32/95 P,

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπουμένη από την Ana Maria Alves Vieira και τον Nicholas Khan, μέλη της Νομικής Υπηρεσίας, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τον Carlos Gómez de la Cruz, μέλος της ίδιας υπηρεσίας, Centre Wagner, Kirchberg,

αναιρεσείουσα,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση αναιρέσεως της αποφάσεως που εξέδωσε το Πρωτοδικείο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στις 6 Δεκεμβρίου 1994 στην υπόθεση T-450/93, Lisrestal κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 1994, σ. II-1177), με την οποία ζητείται η μερική αναίρεση της αποφάσεως αυτής,

όπου οι έτεροι διάδικοι είναι οι εταιρίες:

Lisrestal — Organização Gestão de Restaurantes Colectivos Ld.ª, εταιρία πορτογαλικού δικαίου, με έδρα την Almada (Πορτογαλία),

Gabinete Técnico de Informática, Ld.ª (GTI), εταιρία πορτογαλικού δικαίου, με έδρα τη Λισαβώνα,

Lisnico — Serviço Marítimo Internacional Ld.ª, εταιρία πορτογαλικού δικαίου, με έδρα την Almada,

Rebocalis — Rebocagem e Assistência Marítima Ld.ª, εταιρία πορτογαλικού δικαίου, με έδρα την Almada,

* Γλώσσα διαδικασίας: η πορτογαλική.

Gaslimpo — Sociedade de Desgasificação de Navios SA, εταιρία πορτογαλικού δικαίου, με έδρα την Almada,

εκπροσωπούμενες από τον Manuel Rodrigues, δικηγόρο Λισαβώνας, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τον Ângelo Alves Azevedo, 61, rue de Gasperich,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα),

συγκείμενο από τους K. N. Κακούρη, προεδρεύοντα του έκτου τμήματος, P. J. G. Kapteyn και H. Ragnemalm (εισηγητή), δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: A. La Pergola
γραμματέας: R. Grass

έχοντας υπόψη την έκθεση του εισηγητή δικαστή,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 6ης Ιουνίου 1996,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 10 Φεβρουαρίου 1995 η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων άσκησε αναίρεση, δυνάμει του άρθρου 49 του Οργανισμού ΕΚ του Δικαστηρίου, κατά της αποφάσεως της 6ης Δεκεμβρίου 1994, T-450/93, Lisrestal κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 1994, σ. II-1177, στο εξής: αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση), με την

οποία το Πρωτοδικείο ακύρωσε την απόφαση της Επιτροπής σχετικά με μείωση χρηματοδοτικής συνδρομής του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου (στο εξής: ΕΚΤ), της οποίας είχε αρχικά εγκριθεί η χορήγηση στις εταιρίες Lisrestal Ld.ª, GTI Ld.ª, Rebocalis Ld.ª, Lisnico Ld.ª και Gaslimpo SA (στο εξής: αναιρεσίβλητες) και απαιτούσε από αυτές την επιστροφή μιας πρώτης προκαταβολής ύψους 138 271 804 πορτογαλικών εσκούδων (ESC).

2 Από την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση προκύπτει ότι οι αναιρεσίβλητες, καθώς και οι επιχειρήσεις Proex Ld.ª και Gelfiche, οι οποίες εδρεύουν όλες στην Πορτογαλία (στο εξής: δικαιούχες επιχειρήσεις), υπέβαλαν το 1986 αίτηση στο ΕΚΤ, μέσω του Departamento para os Assuntos do Fundo Social Europeu (αρμόδια εθνική αρχή του πορτογαλικού Υπουργείου Απασχολήσεως και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, στο εξής: DAFSE), ζητώντας χρηματοδοτική συνδρομή για ένα σχέδιο ενεργειών επαγγελματικής καταρτίσεως, κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, της αποφάσεως 83/516/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 17ης Οκτωβρίου 1983, για την αποστολή του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου (ΕΕ L 289, σ. 38), στην περιφέρεια του Setúbal (Πορτογαλία) (σκέψη 7).

3 Η συνδρομή του ΕΚΤ ζητήθηκε για να καταστεί δυνατή η πραγματοποίηση ενεργειών επαγγελματικής καταρτίσεως που αποσκοπούσαν στη βελτίωση των δυνατοτήτων ευρέσεως εργασίας 1 687 νέων, ηλικίας κάτω των 25 ετών, οι οποίοι είχαν ανεπαρκή ή/και ακατάλληλα προσόντα μετά το πέρας της υποχρεωτικής σχολικής εκπαιδεύσεως (σκέψη 8).

4 Στις 31 Μαρτίου 1987, το σχέδιο ενεργειών έγινε δεκτό με την απόφαση C(87) 670 της Επιτροπής για συνολικό ποσό 630 642 227 ESC, από τα οποία 346 853 225 ESC επρόκειτο να δοθούν από το ΕΚΤ και 283 789 002 ESC από το Orçamento da Segurança Social/Instituto de Gestão Financeira da Segurança Social (προϋπολογισμός της κοινωνικής ασφαλίσεως/υπηρεσία οικονομικής διαχειρίσεως της κοινωνικής ασφαλίσεως, στο εξής: OSS/IGFSS) (σκέψη 9).

5 Σύμφωνα με το άρθρο 5, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΟΚ) 2950/83 του Συμβουλίου, της 17ης Οκτωβρίου 1983, για την εφαρμογή της αποφάσεως 83/516/ΕΟΚ (ΕΕ L 289, σ. 1), το ΕΚΤ χορήγησε προκαταβολή 50 % της εγκριθείσας υπέρ των δικαιούχων επιχειρήσεων συνδρομής, ήτοι 173 426 612 ESC

(σκέψη 10). Στις 31 Οκτωβρίου 1988, οι επιχειρήσεις αυτές υπέβαλαν, μέσω του DAFSE, αίτηση καταβολής του υπολοίπου, ήτοι 127 483 930 ESC. Η αίτηση αυτή συνοδευόταν από δικαιολογητικά έγγραφα και από έκθεση περί των πραγματοποιηθεισών ενεργειών (σκέψη 11).

6 Στις 25 Νοεμβρίου 1988, ο τομέας «ελέγχου» του ΕΚΤ πρότεινε να επανεξεταστεί ο φάκελος λόγω ελλείψεως σαφήνειας των δαπανών και των ενεργειών που περιγράφονταν στα τιμολόγια (σκέψη 12). Από τους ελέγχους αυτούς, που πραγματοποιήθηκαν μεταξύ της 29ης Ιανουαρίου και της 2ας Φεβρουαρίου 1990 σε δύο από τις αναιρεσίβλητες επιχειρήσεις, τη Lisrestal και την GTI, κατέστη δυνατή η διαπίστωση διαφόρων παρατυπιών όσον αφορά την οικονομική διαχείριση της συνδρομής. Οι παρατυπίες αυτές συνίσταντο μεταξύ άλλων στην περαιτέρω ανάθεση, εξ ολοκλήρου, της πραγματοποιήσεως των ως άνω ενεργειών σε οργανισμούς που δεν διέθεταν την αναγκαία υποδομή ή πείρα. Επιπλέον, υπήρχαν υποψίες για εικονικές συμβάσεις και για κατάρτιση πλαστών αποδείξεων. Για τον λόγο αυτό, οι ελεγκτές πρότειναν να ζητηθεί η επιστροφή της κοινοτικής προκαταβολής που είχε δοθεί στις αναιρεσίβλητες (σκέψη 13).

7 Στις 19 Οκτωβρίου 1990, το DAFSE εξέδωσε «πιστοποιητικά» απευθυνόμενα στις αναιρεσίβλητες, στα οποία εξέθετε ότι είχε πραγματοποιηθεί μια αποστολή κοινοτικού ελέγχου προκειμένου να εξακριβωθεί η κανονικότητα και η νομιμότητα των εν λόγω ενεργειών, αλλ' ότι δεν μπορούσε να προσκομίσει άλλες διευκρινίσεις, δεδομένου ότι η Επιτροπή δεν είχε ακόμη λάβει οριστική απόφαση ως προς τις εν λόγω ενέργειες (σκέψη 14).

8 Με έγγραφο της 14ης Ιουνίου 1991, ο αρμόδιος προϊστάμενος στη Γενική Διεύθυνση Απασχολήσεως, Βιομηχανικών Σχέσεων και Κοινωνικών Υποθέσεων (DG V) διαβίβασε στο DAFSE τα συμπεράσματα των ελεγκτών, αναφέροντας ότι ποσό 536 879 559 ESC είχε θεωρηθεί από το ΕΚΤ ως διατεθέν για δαπάνες που δεν πληρούσαν τις απαιτούμενες προϋποθέσεις (σκέψη 16). Με το ίδιο έγγραφο το DAFSE πληροφορήθηκε ότι το ποσό της συνδρομής του ΕΚΤ είχε ορισθεί κατ' ανώτατο όριο σε 35 154 808 ESC και ότι 138 271 804 ESC έπρεπε να επιστραφούν, λαμβανομένου υπόψη του ποσού των 173 426 612 ESC που είχε δοθεί ως πρώτη προκαταβολή. Η Επιτροπή έταξε στο DAFSE προθεσμία 30 ημερών για να υποβάλει τις παρατηρήσεις του (σκέψη 17).

9 Με έγγραφο της 8ης Ιουλίου 1991, το DAFSE πληροφόρησε το ΕΚΤ ότι δεν είχε να διατυπώσει παρατηρήσεις ούτε ως προς τις εκθέσεις των ελεγκτών αποστολής του ΕΚΤ ούτε ως προς το από 14 Ιουνίου 1991 έγγραφό του και ότι αποδεχόταν τη ληφθείσα απόφαση (σκέψη 18).

10 Στις 3 Μαρτίου 1992, η Επιτροπή απέστειλε στο DAFSE διαταγή περί επιστροφής των σχετικών ποσών (σκέψη 20).

11 Με έγγραφα της 24ης Απριλίου 1992 και της 7ης Μαΐου 1992, το DAFSE πληροφόρησε τις αναιρεσίβλητες για την απόφαση της Επιτροπής περί μειώσεως της συνδρομής της οποίας είχε εγκριθεί η χορήγηση, ανακοινώνοντάς τους τα ποσά που έπρεπε να επιστρέψουν στο ΕΚΤ και στο OSS/IGFSS (σκέψη 21).

12 Με δικόγραφο που κατέθεσαν στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου στις 19 Ιουνίου 1992, οι αναιρεσίβλητες άσκησαν προσφυγή ζητώντας να ακυρωθεί η απόφαση του ΕΚΤ που τους διέταξε να επιστρέψουν τα ληφθέντα χρηματικά ποσά (στο εξής: επίδικη απόφαση) και να υποχρεωθεί η Επιτροπή να καταβάλει το σύνολο των ζητούμενων ποσών.

13 Προς στήριξη των αιτημάτων τους οι αναιρεσίβλητες επικαλέστηκαν κατ' ουσίαν τέσσερις λόγους. Ο πρώτος λόγος στηριζόταν στην ανυπαρξία των υπηρεσιών του ΕΚΤ ή, τουλάχιστον, στην αναρμοδιότητά τους να λάβουν την επίδικη απόφαση, ο δεύτερος στην προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας, ο τρίτος στην ανεπαρκή αιτιολογία και ο τέταρτος σε πρόδηλο σφάλμα εκτιμήσεως.

14 Με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση το Πρωτοδικείο απέρριψε τον πρώτο λόγο. Απέρριψε επίσης ως απαράδεκτο το αίτημα των αναιρεσιβλήτων να υποχρεωθεί η Επιτροπή να καταβάλει το υπόλοιπο της συνδρομής του ΕΚΤ. Τέλος, όσον αφορά τον δεύτερο και τον τρίτο λόγο, που είναι οι μόνοι που

αποτελούν αντικείμενο της παρούσας αιτήσεως αναιρέσεως, το Πρωτοδικείο έκρινε τα εξής:

«42. Το Πρωτοδικείο υπενθυμίζει ότι, κατά πάγια νομολογία, η τήρηση των δικαιωμάτων άμυνας, στο πλαίσιο οποιασδήποτε διαδικασίας που κινείται εναντίον ενός προσώπου και είναι ικανή να καταλήξει σε βλαπτική γι' αυτό πράξη, συνιστά θεμελιώδη αρχή του κοινοτικού δικαίου και πρέπει να διασφαλίζεται, ακόμη και εν απουσία ειδικής κανονιστικής ρυθμίσεως (βλ., ιδίως, τις αποφάσεις του Δικαστηρίου της 12ης Φεβρουαρίου 1992, C-48/90 και C-66/90, Κάτω Χώρες κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1992, σ. I-565, σκέψη 44, και της 29ης Ιουνίου 1994, C-135/92, Fiskano κατά Επιτροπής, Συλλογή 1994, σ. I-2885). Η αρχή αυτή απαιτεί, κάθε πρόσωπο, εναντίον του οποίου μπορεί να ληφθεί βλαπτική απόφαση, να μπορεί να καθιστά δεόντως γνωστή την άποψή του ως προς τα στοιχεία που έγιναν δεκτά σε βάρος του εκ μέρους της Επιτροπής για τη θεμελίωση της επίδικης αποφάσεως.

43. Προκειμένου να εξετασθεί αν τα δικαιώματα άμυνας των προσφευγουσών προσβλήθηκαν εν προκειμένω, πρέπει να αναλυθεί αν, ενόψει του ρόλου που διαδραμάτισε το κράτος μέλος κατά την εν λόγω διαδικασία, ως ο μοναδικός συνομιλητής του ΕΚΤ, η προσβαλλομένη απόφαση μπορεί να αφορά άμεσα τις προσφεύγουσες και να τις βλάπτει.

44. Πρέπει να διαπιστωθεί συναφώς ότι η προσβαλλομένη απόφαση στερεί τις επωφελούμενες επιχειρήσεις μέρους της αρχικά χορηγηθείσας συνδρομής, χωρίς ο κανονισμός 2950/83 να παρέχει στο οικείο κράτος μέλος οποιαδήποτε ιδία εξουσία εκτιμήσεως (βλ., τελευταία, τη διάταξη του Πρωτοδικείου της 20ής Ιουνίου 1994, T-446/93, Frinil κ.λπ. κατά Επιτροπής, μη δημοσιευθείσα στη Συλλογή, σκέψη 29).

45. Εξάλλου, πρέπει να αναφερθεί ότι με τη διαταγή περί ανακτήσεως, της 3ης Μαρτίου 1992, η Επιτροπή θέλησε οριστικώς να μειώσει τη χορηγηθείσα συνδρομή, όπως είχε αναγγείλει με το από 14ης Ιουνίου 1991 έγγραφό της της Γενικής Διευθύνσεως V προς το DAFSE. Βεβαίως, ευσταθεί ότι η απόφαση της Επιτροπής, ενσωματωθείσα στο προπαρατεθέν έγγραφο, απευθύνθηκε μόνο στις πορτογαλικές αρχές. Εντούτοις, υπεδείκνυε ονομαστικώς

και αφορούσε ρητώς τις προσφεύγουσες ως αμέσως επωφελούμενες από τη χορηγηθείσα συνδρομή. Το Πρωτοδικείο κρίνει, επομένως, ότι η προσβαλλομένη απόφαση περί μειώσεως αφορά τις προσφεύγουσες άμεσα και ατομικά.

46. Το βάσιμο της αναλύσεως αυτής ενισχύεται, αφενός, από το γεγονός ότι, κατά πάγια νομολογία, οι προσφυγές που ασκούνται από τις επιχειρήσεις που λαμβάνουν τις χορηγηθείσες από το ΕΚΤ οικονομικές συνδρομές παραδεκτώς βάλλουν κατά των αποφάσεων που στερούν τις εν λόγω επιχειρήσεις από αυτή τη συνδρομή (βλ. τις αποφάσεις του Δικαστηρίου της 7ης Μαΐου 1991, C-291/89, Interhotel κατά Επιτροπής, Συλλογή 1991, σ. I-2257, σκέψη 13, και της 4ης Ιουνίου 1992, C-157/90, Infortec κατά Επιτροπής, Συλλογή 1992, σ. I-3525, σκέψη 17), πράγμα που προϋποθέτει όχι μόνο ότι αυτές οι αποφάσεις τις αφορούν ατομικά αλλ' ότι επίσης τις αφορούν άμεσα.

47. Το βάσιμο της αναλύσεως αυτής ενισχύεται, αφετέρου, από τις διατάξεις του κανονισμού 2950/83, από τις οποίες προκύπτει ότι, παρά το γεγονός ότι το κράτος μέλος αποτελεί τον μόνο συνομιλητή του ΕΚΤ, ένας άμεσος δεσμός δημιουργείται μεταξύ της Επιτροπής και του λήπτου της συνδρομής. Πράγματι, το άρθρο 6 του προπαρατεθέντος κανονισμού ορίζει, αφενός, ότι στην Επιτροπή εναπόκειται να αναστείλει, να μειώσει ή να καταργήσει τη συνδρομή του ΕΚΤ, οσάκις η εν λόγω συνδρομή δεν χρησιμοποιείται σύμφωνα με τους όρους που καθορίζονται από την απόφαση περί εγκρίσεως, ενώ το οικείο κράτος μέλος καλείται μόνο να υποβάλει τις παρατηρήσεις του, και, αφετέρου, ότι τα καταβληθέντα ποσά που δεν χρησιμοποιήθηκαν σύμφωνα με τους όρους που καθορίζονται από την απόφαση περί εγκρίσεως αναζητούνται, το δε ενδιαφερόμενο κράτος μέλος είναι επικουρικά μόνο υπεύθυνο για την επιστροφή των ποσών που καταβλήθηκαν αχρεωστήτως για ενέργειες ως προς τις οποίες εφαρμόζεται η εγγύηση που προβλέπεται από το άρθρο 2, παράγραφος 2, της αποφάσεως 83/516.

48. Με τον τρόπο αυτό, οι προσφεύγουσες υφίστανται άμεσα τις οικονομικές συνέπειες της αποφάσεως περί μειώσεως, η οποία τις βλάπτει καθόσον αυτές είναι υπεύθυνες κατά κύριο λόγο για την επιστροφή των αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών (προπαρατεθείσα απόφαση Κάτω Χώρες κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 50). Εξάλλου, η Επιτροπή αναγνώρισε συναφώς, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, ότι μπορούσε ενδεχομένως να ασκήσει αγωγή για την ανάκτηση των επιδίκων ποσών ενώπιον του εθνικού δικαστή, βάλλουσα κατά των προσφευγουσών.

49. Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι η Επιτροπή, η οποία αναλαμβάνει μόνη, έναντι των προσφευγουσών, τη νομική ευθύνη της προσβαλλομένης πράξεως, δεν μπορούσε να εκδώσει την επίδικη απόφαση χωρίς προηγουμένως να έχει καταστήσει δυνατό σ' αυτές, ή να έχει βεβαιωθεί ότι ήταν δυνατόν σ' αυτές, να γνωστοποιήσουν λυσιτελώς την άποψή τους σχετικά με τη σχεδιαζομένη μείωση της συνδρομής.

50. Όμως, δεν αμφισβητείται από τους διαδίκους, αφενός, ότι στις προσφεύγουσες δεν γνωστοποιήθηκαν ούτε οι εκθέσεις έρευνας της Επιτροπής ούτε οι αιτιάσεις που αυτή διατύπωνε κατ' αυτών, καθώς και ότι η Επιτροπή δεν άκουσε τις απόψεις τους πριν από την εκ μέρους της έκδοση της επίδικης αποφάσεως και ότι, αφετέρου, το DAFSE, αφού εκλήθη από την Επιτροπή με έγγραφο της 14ης Ιουνίου 1991 να υποβάλει τις παρατηρήσεις του, κοινοποίησε στην Επιτροπή με έγγραφο της 8ης Ιουλίου 1991, χωρίς να ακούσει προηγουμένως τις προσφεύγουσες, την πρόθεσή του να δεχθεί την απόφαση που η Επιτροπή ετοιμαζόταν να εκδώσει έναντι αυτών.

51. Υπό τις συνθήκες αυτές, αναγνωρίζεται ότι κατά την έκδοση της επίδικης αποφάσεως προβλήθηκαν τα δικαιώματα άμυνας των προσφευγουσών.»

15 Αφού διαπίστωσε επίσης ότι ούτε η επίδικη απόφαση ούτε οι εκθέσεις αποστολής πληρούσαν την προβλεπόμενη από το άρθρο 190 της Συνθήκης υποχρέωση αιτιολογήσεως (σκέψη 52), το Πρωτοδικείο ακύρωσε την επίδικη απόφαση.

16 Με την αίτησή της αναιρέσεως, η Επιτροπή ζητεί από το Δικαστήριο, πρώτον, να αναιρέσει τα σημεία 2 και 3 του διατακτικού της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, με τα οποία το Πρωτοδικείο ακύρωσε την επίδικη απόφαση και την καταδίκασε στα δικαστικά έξοδα, δεύτερον, να αναπέμψει την υπόθεση ενώπιον του Πρωτοδικείου για να αποφανθεί επί του τετάρτου λόγου τον οποίο επικαλέστηκαν οι αναιρεσίβλητες με την προσφυγή τους ενώπιον του Πρωτοδικείου, ο οποίος στηρίζεται σε πρόδηλο σφάλμα εκτιμήσεως, και, τρίτον, να επιφυλαχθεί ως προς τα δικαστικά έξοδα.

17 Προς στήριξη της αιτήσεώς της αναιρέσεως, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι το Πρωτοδικείο υπέπεσε σε νομικά σφάλματα δεχόμενο, με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, ότι

— με την ακολουθηθείσα διαδικασία για την έκδοση της επίδικης αποφάσεως προσβλήθηκαν τα δικαιώματα άμυνας των αναιρεσιβλήτων,

— η απόφαση της Επιτροπής πάσχει από έλλειψη αιτιολογίας και δεν ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις του άρθρου 190 της Συνθήκης.

18 Με τον πρώτο της λόγο η Επιτροπή προσάπτει στο Πρωτοδικείο ότι υπέπεσε σε νομικό σφάλμα κρίνοντας ότι η Επιτροπή δεν μπορούσε να λάβει την επίδικη απόφαση χωρίς να παράσχει προηγουμένως στις αναιρεσίβλητες τη δυνατότητα να καταστήσουν λυσιτελώς γνωστή την άποψή τους επί της μειώσεως της χρηματοδοτικής συνδρομής. Προβάλλει συναφώς τρία επιχειρήματα.

19 Πρώτον, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι δεν είναι δυνατό να αναγνωρισθεί υπέρ των αναιρεσιβλήτων δικαίωμα προηγούμενης ακροάσεως λόγω της δομής της διοικήσεως και του τρόπου διαχειρίσεως του ΕΚΤ. Δεύτερον, η επίδικη απόφαση δεν επέβαλε καμία κύρωση στις αναιρεσίβλητες. Τρίτον, ο τρόπος διοικήσεως του ΕΚΤ καθιστά στην πράξη εξαιρετικά δυσχερή την εκ μέρους της Επιτροπής απευθείας ακρόαση των δικαιούχων χρηματικών ποσών από το εν λόγω Ταμείο.

20 Εξάλλου, η Επιτροπή προσθέτει ότι, εν πάση περιπτώσει, οι αναιρεσίβλητες είχαν ήδη πληροφορηθεί, με έγγραφο που έλαβαν από το DAFSE στις 19 Οκτωβρίου 1990, σχετικά με τις αμφιβολίες και τις υποψίες τις οποίες αυτή είχε όσον αφορά την πλήρωση των προϋποθέσεων χορηγήσεως της χρηματοδοτήσεως που προβλέπονται στην απόφαση περί της σχετικής εγκρίσεως.

Επί της υπάρξεως δικαιώματος των αναιρεσιβλήτων να εκφράσουν την άποψή τους

21 Πρέπει να υπομνησθεί ότι ο σεβασμός των δικαιωμάτων άμυνας, στο πλαίσιο οποιασδήποτε διαδικασίας που κινείται εναντίον ενός προσώπου και είναι ικανή να καταλήξει σε βλαπτική γι' αυτό πράξη, συνιστά θεμελιώδη αρχή του κοινοτικού δικαίου και πρέπει να διασφαλίζεται, ακόμη και εν απουσία ειδικής κανονιστικής ρυθμίσεως (βλ., ιδίως, τις αποφάσεις της 29ης Ιουνίου 1994, C-135/92, Fiskano κατά Επιτροπής, Συλλογή 1994, σ. I-2885, σκέψη 39, και της 12ης Φεβρουαρίου 1992, C-48/90 και C-66/90, Κάτω Χώρες κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1992, σ. I-565, σκέψη 44). Η αρχή αυτή επιτάσσει να παρέχεται η δυνατότητα στους αποδέκτες αποφάσεων, οι οποίες θίγουν σημαντικά τα συμφέροντά τους, να καθιστούν λυσιτελώς γνωστή την άποψή τους.

22 Στο πλαίσιο του πρώτου επιχειρήματός της η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η διαδικασία η οποία οδήγησε στη λήψη της επίδικης αποφάσεως δεν αφορούσε τις αναιρεσίβλητες και ότι, επομένως, αυτές δεν μπορούν να επικαλούνται την προαναφερθείσα αρχή. Σε αντίθεση με το εμπλεκόμενο κράτος μέλος, ο ρόλος των αναιρεσιβλήτων στη διαδικασία χρηματοδοτήσεως και επιβλέψεως των ενεργειών επιμορφώσεως δεν είναι ούτε κύριος ούτε σημαντικός. Επιπλέον, αυτές δεν είχαν άμεσες σχέσεις παρά μόνο με το κράτος μέλος, το οποίο είναι ο αποκλειστικός συνομιλητής του ΕΚΤ. Έτσι, οι οικονομικές σχέσεις υφίστανται, αφενός, μεταξύ της Επιτροπής και του ενδιαφερομένου κράτους μέλους και, αφετέρου, μεταξύ του κράτους μέλους αυτού και του οργανισμού στον οποίο χορηγείται η χρηματοδοτική συνδρομή, σύμφωνα με την απόφαση της 15ης Μαρτίου 1984, 310/81, EISS κατά Επιτροπής (Συλλογή 1984, σ. 1341, σκέψη 15).

23 Αυτή η επιχειρηματολογία δεν μπορεί να γίνει δεκτή.

24 Διαπιστώνεται ότι η διαδικασία που οδήγησε στη λήψη της επίδικης αποφάσεως κινήθηκε κατά των αναιρεσιβλήτων κατά την έννοια της νομολογίας που παρατίθεται στη σκέψη 21 της παρούσας αποφάσεως. Πράγματι, παρά το γεγονός ότι το οικείο κράτος μέλος έχει κεντρικό ρόλο στο σύστημα που θεσπίστηκε με τον κανονισμό 2950/83, η διαδικασία έρευνας, η οποία οδήγησε στην έκδοση της επίδικης αποφάσεως, στρεφόταν άμεσα κατά των αναιρεσιβλήτων.

25 Συναφώς, πρέπει να σημειωθεί ότι, στις 25 Νοεμβρίου 1988, ο τομέας «ελέγχου» του ΕΚΤ πρότεινε την επανεξέταση του σχετικού φακέλου με διενέργεια ελέγχων σε δύο από τις αναιρεσίβλητες, ήτοι τις επιχειρήσεις Lisrestal και GTI. Από τα αποτελέσματα αυτών των ελέγχων κατέστη δυνατό να διαπιστωθούν διάφορες παρατυπίες όσον αφορά την οικονομική διαχείριση της συνδρομής, αυτοί δε οι έλεγχοι οδήγησαν στη λήψη της επίδικης αποφάσεως.

26 Εξάλλου, όπως δέχθηκε το Πρωτοδικείο με τη σκέψη 45 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, η επίδικη απόφαση, αν και απευθυνόταν μόνο στις πορτογαλικές αρχές, υποδείκνυε ονομαστικώς και αφορούσε ρητώς τις αναιρεσίβλητες ως αμέσως ωφελούμενες από τη χορηγηθείσα συνδρομή.

27 Τούτο επιρρωννύεται από το άρθρο 6, παράγραφος 2, του κανονισμού 2950/83, που προβλέπει ότι, όταν τα καταβαλλόμενα ποσά δεν χρησιμοποιούνται σύμφωνα με τις προϋποθέσεις που καθορίζονται στην απόφαση περί εγκρίσεως, αυτά αναζητούνται και ότι το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος είναι επικουρικά μόνον υπεύθυνο για την επιστροφή των αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών όταν πρόκειται για ενέργειες των οποίων το αίσιο πέρας εγγυάται το κράτος αυτό βάσει του άρθρου 2, παράγραφος 2, της αποφάσεως 83/516.

28 Επομένως, ορθώς το Πρωτοδικείο διαπίστωσε, με τη σκέψη 47 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι από τις διατάξεις του κανονισμού 2950/83 προκύπτει ότι, παρά το γεγονός ότι το κράτος μέλος είναι ο μόνος συνομιλητής του ΕΚΤ, δημιουργείται ένας άμεσος δεσμός μεταξύ της Επιτροπής και του δικαιούχου της συνδρομής.

29 Πρέπει να προστεθεί ότι, ναι μεν μια απόφαση περί αναστολής, μειώσεως ή καταργήσεως κοινοτικής χρηματοδοτικής συνδρομής μπορεί να συνδέεται με κάποια εκτίμηση εκ μέρους των αρμόδιων εθνικών αρχών, ωστόσο η Επιτροπή είναι αυτή που λαμβάνει την τελική απόφαση, σύμφωνα με το άρθρο 6, παράγραφος 1, του κανονισμού 2950/83, και αναλαμβάνει μόνη, έναντι των δικαιούχων, τη νομική ευθύνη από μια τέτοια απόφαση.

30 Εξάλλου, από το γεγονός ότι, δυνάμει της διατάξεως αυτής, πρέπει να ζητηθεί προηγουμένως η άποψη του οικείου κράτους μέλους πριν από την εκ μέρους της Επιτροπής λήψη αποφάσεως περί αναστολής, μειώσεως ή καταργήσεως δεν μπορεί να συναχθεί ότι παύει τότε να ισχύει μια τόσο θεμελιώδης αρχή του κοινοτικού δικαίου, όπως αυτή που εγγυάται σε κάθε πρόσωπο το δικαίωμα να εκφράσει την άποψή του πριν από τη λήψη αποφάσεως η οποία ενδέχεται να το θίξει.

31 Στο πλαίσιο του δευτέρου επιχειρήματός της, η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι η επίδικη απόφαση δεν επιβάλλει ποινή ή κύρωση στις αναιρεσίβλητες. Η απόφαση αυτή αποτελεί απλώς διοικητική συνέπεια της αποφάσεως με την οποία η Επιτροπή ενέκρινε τη χρηματοδοτική συνδρομή και προσδιόρισε τα κριτήρια από τα οποία αυτή εξαρτάται.

32 Η επιχειρηματολογία αυτή δεν μπορεί να γίνει δεκτή.

33 Όπως δέχθηκε το Πρωτοδικείο, η επίδικη απόφαση στερεί τις αναιρεσίβλητες από το σύνολο της συνδρομής, η χορήγηση της οποίας είχε αρχικά εγκριθεί. Έτσι, υφίστανται άμεσα τις οικονομικές συνέπειες της επίδικης αποφάσεως η οποία θίγει την περιουσία τους καθόσον υποχρεούνται, κυρίως, να επιστρέψουν τα αχρεωστήτως καταβληθέντα ποσά, τούτο δε εντός δεκαπέντε ημερών από της λήψεως των εγγράφων της 24ης Απριλίου 1992 και της 7ης Μαΐου 1992 τα οποία τους απέστειλε το DAFSE και με τα οποία οι επιχειρήσεις αυτές πληροφορήθηκαν σχετικά με την εκ μέρους της Επιτροπής λήψη της επίδικης αποφάσεως.

34 Συνεπώς, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η απόφαση επηρεάζει αισθητά τα συμφέροντα των αναιρεσιβλήτων.

35 Στο πλαίσιο του τρίτου επιχειρήματός της, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι, στην πράξη, λόγω του τρόπου διοικήσεως του ΕΚΤ είναι πολύ δυσχερής η διενέργεια διαβουλεύσεων μεταξύ της Επιτροπής και των δικαιουμένων παροχές του Ταμείου. Ήδη, από της υποβολής του αρχικού αιτήματος χρηματοδοτικής συνδρομής, η Επιτροπή αναθέτει πλήρως στο κράτος μέλος τη φροντίδα διαχειρίσεως των εγκρινομένων σχεδίων. Αν γινόταν δεκτό στην υπό κρίση υπόθεση ότι όφειλε να ζητήσει την άποψη των αναιρεσιβλήτων, τούτο θα τροποποιούσε το ισχύον σύστημα διοικήσεως του ΕΚΤ.

36 Ούτε η επιχειρηματολογία αυτή μπορεί να γίνει δεκτή.

37 Καταρχάς, απλώς ένα επιχείρημα πρακτικής φύσεως δεν αρκεί για να δικαιολογήσει παράβαση θεμελιώδους αρχής, όπως είναι ο σεβασμός των δικαιωμάτων άμυνας.

38 Στη συνέχεια, από το άρθρο 5, παράγραφος 5, του κανονισμού 2950/83 προκύπτει ότι η Επιτροπή γνωρίζει την ταυτότητα των δικαιούχων επιχειρήσεων, καθόσον υποχρεούται να ενημερώνει όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη κατά την καταβολή των σχετικών ποσών.

Επί των συνεπειών του δικαιώματος των ενδιαφερομένων να εκφράσουν την άποψή τους στην Επιτροπή

39 Η Επιτροπή θεωρεί ότι κακώς το Πρωτοδικείο δεν έλαβε υπόψη το γεγονός ότι οι αναιρεσίβλητες είχαν ήδη λάβει γνώση των δικαιολογημένων αμφιβολιών και υποψιών τις οποίες είχε η Επιτροπή ως προς την πλήρωση των προϋποθέσεων χορηγήσεως που προβλέπονταν από την απόφαση περί εγκρίσεως. Πράγματι, οι αναιρεσίβλητες είχαν λάβει το από 19 Οκτωβρίου 1990 έγγραφο του DAFSE, στο οποίο εξετίθεντο οι εν λόγω υποψίες και αμφιβολίες. Αν είχαν επιχειρήματα επί της ουσίας ικανά να τις διαλύσουν, μπορούσαν να τα γνωστοποιήσουν στο DAFSE, το οποίο θα τα διαβίβαζε στην Επιτροπή.

40 Πρέπει να υπομνησθεί ότι το Δικαστήριο δεν μπορεί να εξετάσει έναν τέτοιο λόγο παρά μόνον καθόσον με αυτόν αμφισβητείται η εκ μέρους του Πρωτοδικείου εκτίμηση της σημασίας και του περιεχομένου των εγγράφων της 19ης Οκτωβρίου 1990 (απόφαση της 16ης Ιουνίου 1994, C-39/93 P, SFEI κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1994, σ. I-2681, σκέψη 26).

41 Όμως, προκύπτει σαφώς ότι τα έγγραφα αυτά δεν περιλαμβάνουν καμία εξήγηση σχετικά με τις αμφιβολίες και τις υποψίες που είχε κατά τον χρόνο εκείνο η Επιτροπή. Με τα έγγραφα αυτά το DAFSE απλώς πληροφόρησε τις αναιρεσίβλητες ότι πραγματοποιήθηκε κοινοτικός έλεγχος με σκοπό την εξέταση της κανονικότητας και της νομιμότητας των σχετικών ενεργειών, διευκρίνισε δε ότι η Επιτροπή δεν είχε λάβει ακόμη οριστική απόφαση.

42 Από αυτό προκύπτει ότι τα έγγραφα της 19ης Οκτωβρίου 1990 δεν ήσαν τέτοιας φύσεως ώστε να παράσχουν πληροφορίες στις αναιρεσίβλητες για τις αμφιβολίες και τις υποψίες της Επιτροπής.

43 Υπό τις συνθήκες αυτές, πρέπει να γίνει δεκτό ότι το Πρωτοδικείο μπορούσε να συναγάγει ότι η επίδικη απόφαση ελήφθη κατά παραβίαση των δικαιωμάτων άμυνας των αναιρεσιβλήτων.

44 Επομένως, ο πρώτος λόγος πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος.

45 Δεδομένου ότι η προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας που διαπιστώθηκε έχει ως συνέπεια την ακύρωση της επίδικης αποφάσεως, παρέλκει να εξεταστεί ο δεύτερος λόγος που προβάλλει η Επιτροπή, ο οποίος στηρίζεται σε έλλειψη αιτιολογίας.

46 Εν όψει των ανωτέρω, η αίτηση αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί στο σύνολό της.

Επί των δικαστικών εξόδων

47 Κατά το άρθρο 69, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, που έχει εφαρμογή στη διαδικασία αναιρέσεως δυνάμει του άρθρου 118, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα. Επειδή η Επιτροπή ηττήθηκε, πρέπει να καταδικαστεί στα δικαστικά έξοδα της παρούσας διαδικασίας.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα)

αποφασίζει:

1) Απορρίπτει την αίτηση αναιρέσεως.

2) Καταδικάζει την αναιρεσείουσα στα δικαστικά έξοδα.

Κακούρης Kapteyn Ragnemalm

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 24 Οκτωβρίου 1996.

Ο Γραμματέας

R. Grass

Ο Πρόεδρος του έκτου τμήματος

G. F. Mancini